

L'INCONNUE DE LA SEINE

Skrivnostni obraz reanimacijske lutke Ančke

Zdravko Kvržič

L'INCONNUE DE LA SEINE

(Vir: svetovni splet)

Temeljni postopki oživljanja (TPO) so od svojega razvoja leta 1960 do današnjih dni rešili nešteto življenj. Pionirji TPO s kombiniranjem dihanja usta na usta ter s stiski prsnega koša so bili Američani, in sicer dva doktorja znanosti elektrotehnike William Bennett Kouwenhoven in Guy Knickerbocker ter torakalni kirurg dr. James Roderick Jude.

Leta 1960 je prav tako zaživela reanimacijska lutka Ančka, ki naj bi imela odlitek obraza, inspiriran po neznani mladi dami iz 19. stoletja, ki so jo utopljeno našli v reki Seni v Franciji. Njen obraz, znan tudi kot *L'Inconnue de la Seine*, še dandanes buri duhove. Tako kot ima zgodba svoje privržence, ima tudi skeptike. Z namenom, da bi poskušal razkriti ozadje zgodbe in ugotoviti, ali je resnična, sem izvedel raziskovanje, ki je temeljilo na podlagi pregleda pisnih virov, v pogovoru s strokovnjaki različnih poklicev – od knjižničarjev, arhivistov, zaposlenih v muzejih in galerijah ter z drugimi strokovnjaki. Tako sem tudi sam prišel do pomembnih ugotovitev in zaključkov.

Zgodba o neznani ženski iz Sene (*L'Inconnue de la Seine*) naj bi začela krožiti okrog leta 1880. Znana je tudi pod drugimi imeni, med njimi tudi kot »*La Belle Italienne*«, »*Ofelija iz Sene*« ter »*utopljena Mona Lisa iz Sene*«. Svoje uradno ime *L'Inconnue de la Seine* je dobila leta 1926 v katalogu o posmrtnih maskah. Zaradi dajanja umetnih vpihov med TPO je v svetu postala znana tudi kot »najbolj poljubljan obraz v zgodovini.« Obstaja nekaj verzij o njeni zgodbi, vendar je vsem skupno, da so iz reke Sene v Parizu izvlekli truplo neznanice utopljene mlade dame. Njene identitete jim ni uspelo odkriti. Patolog v mrtvašnici, ki jo je pregledal, pa je bil prevzet in očaran nad njeno lepoto. Po eni od različic je v želji, da bi ohranil večni spomin nanjo, dal narediti njeno posmrtno masko (*odlitek pokojnikovega obraza iz mavca*), po drugi pa jo je naredil sam. Posmrtno maske iz različnih materialov so ljudje izdelovali že v starodavnih časih vse do 20. stoletja. Skeptiki dvomijo o sami zgodbi, ker njen obraz naj ne bi bil videti kot obraz utopljene osebe ali pa na splošno obraz pokojne osebe. Strokovnjaki prav tako dvomijo, da bi tako kakovosten odlitek lahko bil izdelan na pokojni osebi. Prav tako v različnih arhivih niso našli nobenih podatkov o njej. Iz narodne knjižnice iz Helsinkov na Finskem (*Kansalliskirjasto*) so mi razložili, da je v svetu umetništva okrog 19. stoletja bila priljubljena tehnika litja imenovana »*odlitek življenja*«, pri kateri so naredili kalup neposredno okoli osebe ali živali. Model je lahko bil živ ali mrtev in to velja tudi za *L'Inconnue de la Seine*. Življenje je v izrazu preprosto pomenilo, da je bil

odlitek narejen neposredno iz modela. Veliko ljudi je v svojih domovih imelo masko, saj so odlitek obraza od *L'Inconnue de la Seine* množično proizvajali in prodajali tako v Franciji kot v tujini. S prodajo se je širila tudi njena zgodba. *L'Inconnue de la Seine* je bila med ljudmi popularna, nad njo so bili navdušeni boemi, pesniki in pisatelji. Prvi pisani književni vir o njej izvira iz leta 1900 v noveli angleškega pisatelja Richarda Le Galliena z naslovom *The Worshipper of the Image* (Častilec podobe). Avtor je novelo začel pisati že leta 1898. Novela govori o angleškem pesniku, ki se zaljubi v masko, kar na koncu privede do smrti njegove hčerke in samomora njegove žene. Poleg te novele so še drugi avtorji in pesniki pisali o njej. Po *L'Inconnue de la Seine* so naredili celo baletno različico zgodbe, o njej so posneli tudi dokumentarne filme.

O njeni identiteti so krožile različne različice in kot primer izpostavljam tri zgodbe. Prva je zgodba o dveh sestrah enojajčnih dvojčicah, ki sta se pred več kot stoletjem rodili v Liverpoolu. Ena od njiju naj bi se zapletla v afero z bogatim snubcem in pobegnila v Pariz, kjer je nikoli več niso videli. Veliko let pozneje je druga sestra obiskala Pariz in med sprehajanjem po ulici je bila šokirana, ko je videla masko utopljene *L'Inconnue de la Seine*, ki je visela pred delavnicami kiparjev. Takoj je prepoznala deklico kot svojo dolgo izgubljeno dvojčico, obsojeno ali blagoslovljeno, da ostane večno mlada, medtem ko se je njena sestra starala. Po drugi verziji je bila model in je umrla zaradi tuberkuloze leta 1875. Tretja zgodba pravi, da je neki neznani raziskovalec ugotovil, da je v času množične prodaje maske bila ne samo živa, temveč je bila hčerka proizvajalca mask iz Hamburga v Nemčiji. Poskušal sem ugotoviti, ali je katera od treh zgodb resnična, vendar nisem našel nobenih dokazov, ki bi bile v korist katerokoli zgodbi. Zanimiva je izmišljena zgodba izpred nekaj let umetnika iz Oxforda Johna Gota. Na svoji spletni strani je izdelal odlično detektivsko zgodbo in celo portret *L'Inconnue de la Seine*, ki naj bi dejansko bila madžarska igralka Ewa Lazlo, to naj bi umoril njen ljubimec Louis Argon. Njegovo zgodbo so predstavili na londonskem simpoziju »*Evropski dan ponovnega zagona srca*« in jo povezali z obrazom reanimacijske lutke Ančke. Ko je Goto za to izvedel, je bil neprijetno presenečen, ker ni verjel, da bi kdo njegovo zgodbo sprejel kot resnično. Mislil je, da bodo na zgodbo gledali kot postmoderni pogled in jo obravnavali kot izmišljeno. Tovrstna zgodba je samo dokaz, kako hitro se lahko razširijo neresnične informacije.

V Franciji ter tujini je za množično reprodukcijo maske in za njeno priljubljenost bil v veliki meri soodgovoren kipar *Michel Lorenzi*. Po izjavi ateljeja Lorenzi za francoski časopis *The Connexion* iz leta 2021 je bil najbližji kipar mrtvašnici ravno Michel Lorenzi, ki naj bi izdelal kalup obraza od *L'Inconnue de la Seine* in dal odlitek patologu. Kalup se je z njim vrnil v njegovo delavnico in odločil se je, da bo v okno ateljeja postavil

odlitek obraza mlade dame. V ateljeju Lorenzi še vedno hranijo kostonjevo rjav mavčni model posmrtno maske, ki naj bi izvirala iz 19. stoletja in po kateri naj bi Lorenzi reproduciral masko. Atelje Lorenzi pa še vedno proizvaja omenjeno masko. Zanimiva je izjava istega ateljeja za norveški časopis *Dagsavisen* iz leta 2022, v kateri so izjavili, da je Michel Lorenzi leta 1914 povedal, da se *L'Inconnue de la Seine* v resnici ni utopila, ampak je bila priljubljen model slikarjev in umetnikov. Njen odlitek obraza so naredili z namenom, da bi lahko bila na več mestih hkrati. To naj bi se zgodilo, še preden je Lorenzi leta 1871 odprl svoj atelje. Od ateljeja Lorenzi žal nisem dobil dodatnih odgovorov na vprašanja o *L'Inconnue de la Seine*.

Na podlagi njene fotografije sem poskušal ugotoviti, ali je v času nastanka maske bila mlada dama dejansko živa ali pokojna. Iz Centra za sodno medicino na Medicinski univerzi na Dunaju (*Zentrum für Gerichtsmedizin der Medizinischen Universität Wien*) so mi odgovorili, da samo na podlagi fotografije ni možno sklepati o njenem vzroku smrti. Identičen odgovor sem dobil iz Kanadskega združenja patologov (*Canadian Association of Pathologists*). Zanimalo me je, ali je možno na osnovi pričeske ugotoviti, v katerem obdobju je *L'Inconnue de la Seine* živel. Iz modnega muzeja *Chertsey* v Angliji sem dobil odgovor, da njena pričeska spominja na modo med letoma 1843 in 1856, vendar brez drugih podatkov, ki bi to potrdili, ne morejo o tem biti popolnoma prepričani. Iz francoskega policijskega arhiva v Parizu (*Les archives de la préfecture de Police*) so mi odgovorili, da o *L'Inconnue de la Seine* niso našli ničesar uporabnega zame. Iz Nacionalne knjižnice Francije (*Bibliothèque nationale de France*) so mi odgovorili, da v digitalizirani zbirki starih časopisov *Gallica* in *Retronews* o tem primeru niso našli nobenega članka v obdobju med 1880 in 1900. Če bi primer o *L'Inconnue de la Seine* bil odmeven, kot se omenja, bi vsekakor vsaj en novinar napisal članek o njej. Več uspeha sem imel z najdbo knjige z naslovom »*Cours de Dessin*« (Lekcija risanja), umetnikov Charlesa Bargauea in Jeana-Léona Gérôma. Knjiga je razdeljena na tri dele, vsebuje 197 litografskih plošč z natančnimi risbami po odlitkih, glavnih risb in moških modelov, razvrščenih po nekoliko napredni težavnostni stopnji. Knjiga je bila namenjena začetnikom, študentom umetnosti. Čeprav sem našel letnico knjige 1867, se tudi omenja podatek, da je knjiga izhajala med letoma 1866 in 1871. V prvem delu knjige z naslovom *Modeli po odlitkih* je identična risba glave mlade dame, ki je zaslovela pod imenom *L'Inconnue de la Seine*. V tej knjigi je omenjena kot mlada ženska (*Jeune femme*). Napisano je, da so v prvem delu najverjetneje risbe odlitkov delo študentov in prijateljev umetnika Gérôma, vendar ni zaveden podatek, kdo je naredil njen originalni odlitek. Letnice omenjene knjige so velikega pomena, kajti potrjujejo, da mlada dama ni mogla umreti od tuberkuloze leta 1875, prav tako ni mogla umreti od utopitve okrog 1880 ali pozneje. Nemogoče je, da bi bila videti enako kot v 1860. letih.

L'Inconnue de la Seine je pozneje postala še bolj znana. Njen obraz je z manjšimi spremembami postal obraz prve reanimacijske lutke Ančke. Razvili so jo norveški izdelovalec igrač Åsmund S. Lærdal ter avstrijsko-češki zdravnik Peter Safar in ameriški zdravnik James Elam. Proizvaja pa jo podjetje *Laerdal Medical*. Gospod Lærdal je pri znani kiparki Emmi Mathiasen naročil modeliranje obraza lutke po podobi *L'Inconnue de la Seine*. Ančka se je začela razvijati leta 1958, zaživela pa je leta 1960. Obstaja nekaj verzij, kako je gospod Lærdal prišel na idejo, da bi masko *L'Inconnue de la Seine* uporabil za Ančko. Izpostavljam dve, in sicer je po eni verziji želel ohraniti spomin na svojo utopljeno hčerko, kar ni res. Resnica je, da mu je uspelo pred utopitvijo rešiti dveletnega sina.

Reševalna lutka Ančka
(Vir: svetovni splet)

Druga pa pravi, da je želel ohraniti spomin na *L'Inconnue de la Seine*, kar tudi ne bo držalo. Iz podjetja *Laerdal Medical* so mi pojasnili, da je gospod Lærdal iskal privlačen obraz za prvo lutko, da se ljudje ne bi izogibali dajati lutki umetno dihanje. Iskal je vabljev in »prijazen« obraz in našel ga je v obrazni maski *L'Inconnue de la Seine*. Iz norveškega muzeja naravne in kulturne zgodovine Stavanger so mi sporočili, da je gospod Lærdal našel inspiracijo za obraz Ančke, ko je na obisku pri tašči in tastu videl na zidu masko *L'Inconnue de la Seine*. Odkar je podjetje *Laerdal Medical* začelo proizvajati lutko Ančko, so izdelali več kot šest milijonov lutk in domneva se, da je bilo s pomočjo lutke Ančke usposobljenih več kot 500 milijonov ljudi. Podjetje prodaja in distribuira lutke po

vsem svetu. Današnja lutka Ančka ima še vedno bolj ali manj enako tehnologijo kot prvotna. Nekaj prilagoditev je bilo narjenih zaradi skladnosti s smernicami o oživiljanju, saj so se skozi leta izboljševale in posodabljale. Prvotna Ančka je imela »pravilno« všite lase, medtem ko današnja Ančka ima umetno oblikovane lase. Tudi njena oblačila so se z leti nekoliko spremenila, a še vedno ima trenirko, kot jo je imela tudi prvotna. Danes obstaja veliko različic Ančke s celim telesom, različica s samim trupom, eno imajo z dodano elektroniko, imajo tudi več lutk dojenčkov in otrok. Večina različic ima zdaj programsko opremo, ki omogoča takojšnje povratne informacije med vadbo, pa tudi zbiranje podatkov o vadbi za statistiko. Imajo tudi raznolike lutke po spolu, starosti in narodnosti. Laerdal Medical ni edino podjetje, ki ponuja lutke za oživiljanje, ampak je podjetje z daleč največjim globalnim uspehom pri trženju lutke Ančke.

Za zaključek sem na podlagi pridobljenih dokazov nedvomno prepričan, da je celotna zgodba o utopljeni *L'Inconnue de la Seine* popolnoma romantizirana in izmišljena. Zgodbo so spodbujali zaradi različnih razlogov. Služila je kot inspiracija različnim umetnikom in književnikom. Na nekakšen način je postala sinonim za vse »*Les Misérables*« (nesrečnike) bodisi zaradi neuslišane ljubezni bodisi zaradi težkega življenja, kajti nekatere različice govorijo, da je mlada dama zaradi enega ali drugega omenjenega razloga storila samomor. Vsekakor so zgodbo spodbujali tudi zaradi dobičkonosnih razlogov. Kipar Michel Lorenzi ni naredil originalnega odlitka *L'Inconnue de la Seine*, ki se pojavlja v knjigi iz 1860. let. Prav tako se ne ve, ali je on bil kreator kostanjevega rjavega mavčnega modela *L'Inconnue de la Seine* ali pa je samo tržil model, ki bi lahko obstajal že pred odprtjem njegove trgovine. Ni znano, ali si je tudi on izmislil celotno zgodbo o *L'Inconnue de la Seine*. Sodeč po izjavi ateljeja Lorenzi iz leta 2021 je očitno priredil vsaj en del zgodbe, in sicer ta, da je v mrtvašnici izdelal odlitek obraza pokojne mlade dame. Ni nobenih dokazov, da je v času nastanka odlitka mlada dama bila pokojna. Še vedno ni znano, kdo je bil avtor originalnega odlitka ter kdaj je bil narejen. Mlada neznana dama je starejša od zgodbe o *L'Inconnue de la Seine*. Ključna oseba, ki je zagotovo imela več informacij o tem, je bil umetnik Jean-Léon Gérôme (1824–1904), vendar nisem našel podatkov, da je o tej temi dodatno pisal. Legendarna zgodba o *L'Inconnue de la Seine* bo še naprej imela svoje privržence, kajti ljudje v mnogih primerih bolj kot resnico imajo radi fiktivne romantične zgodbe. Identiteta mlade dame še naprej ostaja neznana. Če že v osnovi ni bila le plod domišljije nekega umetnika, si za časa življenja prav gotovo ni predstavljala, da bo postala izjemno znana. Niti, da bo njen obraz nekega dne postal pomemben za reševanje človeških življenj.

Viri in literatura:

The Drowned muse. [Online]. Dostopno na: https://books.google.si/books?id=1QBlCgAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=the+drowned+muse&hl=sl&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=the%20drowned%20muse&f=false [10. julij, 2022].

How an Unknown Drowning Victim Became The Most Kissed Person in the World. [Online]. Dostopno na: <https://commonplacefacts.com/2022/05/21/how-a-drowning-victim-became-the-most-kissed-person-in-the-world/> [10. julij, 2022].

Resusci Anne and L'Inconnue: The Mona Lisa of the Seine. [Online]. Dostopno na: <https://www.bbc.com/news/magazine-24534069> [12. julij, 2022].

Journées du patrimoine: Meet the maker behind world's most kissed face. [Online]. Dostopno na: <https://www.connexion-france.com/article/People/Interviews/Atelier-Lorenzi-historic-moulding-studio-workshop-opens-doors-to-public-for-one-day-for-journées-du-patrimoine> [13. julij, 2022].

What Are Death Masks & Funerary Masks? [Online]. Dostopno na: <https://www.funeralguide.com/blog/death-masks> [15. julij, 2022].

Influence and authenticity of L'Inconnue de la Seine. [Online]. Dostopno na: <http://www.williamgaddis.org/recognitions/inconnue/> [20. julij, 2022].

Ophelia of the Seine [Online]. Dostopno na: <https://www.theguardian.com/world/2007/dec/01/france.art> [1. avgust, 2022].

How A Dead Girl in Paris Ended Up With The Most-Kissed Lips in History. [Online]. Dostopno na: <https://www.sciencealert.com/how-dead-girl-paris-ended-up-most-kissed-lips-in-history-l-inconnue-de-la-seine-resusci-anne-cpr-annie-death-mask> [1. avgust, 2022].

Here's the story behind the 'most kissed face' in the world. [Online]. Dostopno na: <https://theworld.org/stories/2013-10-21/heres-story-behind-most-kissed-face-world> [8. avgust, 2022].

Verdens mest kyssede ansikt. [Online]. Dostopno na: <https://www.dagsavisen.no/helg/rapportasje/2022/06/17/verdens-mest-kyssede-ansikt/>

Resusci Anne. [Online]. Dostopno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Resusci_Anne [15. avgust, 2022].

Laerdal no dummy when it comes to CPR. [Online]. Dostopno na: <https://www.norwegianamerican.com/laerdal-no-dummy-when-it-comes-to-cpr/> [17. avgust, 2022].

The History of Resusci Annie. [Online]. Dostopno na: <https://www.lifesavertraining.co.uk/facts/the-history-of-resusci-annie/> [17. avgust, 2022].

Drawing Course. [Online]. Dostopno na: <https://archive.org/details/charlesbargue>

drawingcoursewiththecollaborationofjeanleongeromepdfdrive.com/mode/2up?view=theater&q=53 [17. avgust, 2022].

L'Inconnue de la Seine. [Online]. Dostopno na: <http://www.johngoto.org.uk/framer/9text.htm> [25. avgust, 2022].